

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ
Keszy-Harmath Dániel Lóránd

A tanári kommunikáció kvantitatív és kvalitatív
vizsgálata
(Tanár-diák kommunikáció a Facebookon)

Doktori értekezés tézisei

Budapest, 2018

Nyelvtudományi Doktori Iskola

Prof. Dr. Tolcsvai Nagy Gábor CSc, egyetemi tanár, a
Nyelvtudományi Doktori Iskola vezetője

Alkalmazott Nyelvészet Doktori Program

Prof. Dr. Gósy Mária DSc, egyetemi tanár, az
Alkalmazott Nyelvészet Doktori Program vezetője

A bizottság tagjai és doktori fokozatuk:

A bizottság elnöke: Prof. Dr. Gósy Mária DSc,
egyetemi tanár

A bizottság titkára: Dr. Bóna Judit PhD, habilitált
egyetemi docens

Opponensek: Dr. Gonda Zsuzsa PhD, egyetemi
adjunktus, Dr. Tóth Etelka PhD, főiskolai docens

Tag: Dr. Hámori Ágnes PhD, tudományos munkatárs

Póttagok: Dr. Lóczy Tamás egyetemi adjunktus, Dr.
Váradi Viola, egyetemi tanársegéd

Témavezető: Dr. Túrinné Dr. Raácz Judit PhD, főiskolai
tanár

1. Bevezetés

Az értekezés témaválasztása utal arra a tízéves személyes pedagógiai és kutatómunkára, amely a dolgozat háttérében áll, illetve a nemzetközi és hazai szakirodalomra, amely a tanári kommunikációt vizsgálta. Kísérletet tesz arra, hogy ezt a mások által is sokat kutatott témát új megközelítésben vizsgálja és mutassa be az olvasó számára. A témaválasztást indokolja a Facebook mint közösségi oldal elterjedése is. A digitális kommunikáció fontossá vált az oktatásban. A pedagógusok innovatív törekvései a huszonegyedik században a diákokkal szemben olyan generációs „szakadékokat” oldanak fel, amelyeket korábbi és jelenlegi kutatások, felmérések, illetve a saját tapasztalatok is igazoltak.

A dolgozat fő témaköre a tanári kommunikáció. Ehhez kapcsolódóan empirikus vizsgálatok és azok eredményei is bemutatásra kerülnek. A dolgozat több kommunikációtanban ismert modellt (Shannon és Weaver 1949, Jakobson 1960, Crystal 2001 stb.) mutat be a szűken vett

témához, a tanári kommunikáció vizsgálatához igazodva. A dolgozat másik fontos elméleti keretét a diskurzuselemzés adja, amely tudományos háttér és egyben kutatási módszer is. A harmadik a dolgozatban is megjelenő elmélet a pragmatikai megközelítés. Ezen belül a dolgozat alkalmazza a beszédaktus-elméletet (Austin 1990, Searle 2000) és a társalgási implikátúra elméletét (Grice 1975/1977) mint keretet, amelyek szerint vizsgálja a Facebookon zajló tanár-diák diskurzusokat.

2. A kutatás fő célja

A tanári kommunikáció kvantitatív és kvalitatív vizsgálata című dolgozat létrejöttének egyik fő célja a tanárok jelenlétének vizsgálata a ma ismert legnagyobb közösségi oldalon, a Facebookon, valamint annak bebizonyítása, hogy a közösségi oldalon publikáló pedagógusok érintkeznek a diákokkal, és ezt az újfajta, huszonegyedik századi kommunikációt régi és új célokra használják. Ezt jelzi a dolgozat alcíme is: *Tanár-diák kommunikáció a*

Facebookon. A dolgozat bemutatja azt is, hogy a Facebookon zajló kommunikációnak pedagógiai haszna van, különös tekintettel az anyanyelvi nevelésben való szerepére, lehetőségeire. Olyan újfajta, huszonegyedik századi anyanyelvi nevelést biztosíthat, amely a diákok és a tanárok nyitottságára épít. Mindenképpen feltételezi a legnagyobb közösségi oldal, a Facebook széles körű használatát. Célja az is, hogy bemutassa a Facebookon zajló diskurzusok sajátosságait az eddig megismert és kutatott kommunikációs formákhoz képest.

3. A kutatás hipotézisei

A kutatás első hipotézise: a tanárok használják a digitális eszközöket a diákokkal való kommunikáció során. Ez azt jelentette, hogy a digitális eszközök a tanítás-tanulás folyamata mellett kapnak-e új szerepet az osztálytermi vagy osztálytermen kívüli kommunikáció esetén tanár és diák között.

A kutatás második hipotézise: a web 2.0 bizonyos fajtái, az internetes közösségi oldalak, így a

Facebook is alkalmas terep a közvetlen, személyközi pedagógusi munka kiegészítésére, megerősítésére. Ez azt jelentette, hogy feltételezésem szerint a tanárok lehetőséget látnak abban, hogy a Facebook közösségi oldalon is elvégezhetőek bizonyos pedagógiai feladatok: a tanulás támogatása, az anyanyelvi nevelés, a személyiségfejlesztés vagy bármilyen más, hagyományosan az interperszonális kapcsolatokra jellemző fejlesztési terület.

A kutatás harmadik hipotézise: a tanárok mind a személyközi, mind az Interneten zajló kommunikációban a tanári szereptől elvárt módon viselkednek. Ez azt jelenti, hogy feltételezésem szerint az írott és íratlan szabályokat betartják a közösségi oldalakon (így a Facebookon), mint azt a pedagógiai erkölcsi kódex előírja az osztálytermi tanár-diák kapcsolat esetében is.

A kutatás negyedik hipotézise: a tanárok mind a személyközi, mind az Interneten zajló kommunikációban törekszenek a választékos, helyes nyelvhasználatra. Ez azt jelenti, hogy feltételezésem szerint a tanárok kerülnek a stílushibákat, a

vulgarizmusokat, a sértő megnyilatkozásokat, valamint szókincsük változatos. Azt is feltételeztem, hogy a tanárok helyesírása a Facebookon zajló diskurzusokban is követi az akadémiai helyesírás szabályait.

A kutatás ötödik hipotézise: a tanárok mind a személyközi, mind az Interneten zajló kommunikációban törekszenek az anyanyelvi nevelésre is. Ez azt jelenti, hogy feltételezésem szerint a Facebookon létrejöhetnek olyan diskurzusok, amelyek anyanyelvi fejlesztést is támogató feladatokat tartalmaznak, a tanított tantárgytól függetlenül.

4. Anyag, módszer, kísérleti személyek

A dolgozat alapja egy olyan három szakaszból álló kutatás, amelyet a közös téma, a tanár-diák kommunikáció köt össze. Az előzetes („E” jelű) kutatási szakaszban tanári attitűdvizsgálatra került sor 2014 és 2018 között, amelyben 300 adatközlőtől közel 3000 adat származott. A kérdőíves vizsgálat kérdései között szerepelt, hogy a kitöltő pedagógusok

használják-e a digitális (IKT) eszközöket a tanítás során és a tanórán kívül is. Az egyik konkrét vizsgált elem a Facebook közösségi oldal volt, erre vonatkozott a kérdőív több kérdése is.

A kutatás főszakasza („F” jelű kutatási szakasz) a Facebookon zajló kommunikáció vizsgálatát tűzte ki célul. A Facebook idővonaláról (hírfolyamáról) gyűjtöttem 150 bejegyzést, amelyeket tanárok publikáltak 2010 és 2018 között. Ezek részben saját ismerőseim, részben nyílt vagy zárt csoportokban tagként jelen levő pedagógusok bejegyzései voltak. Ezeket a bejegyzéseket jpg képfájlként mentettem le, így megfigyelhetőek maradtak a diskurzusok beszélőváltásai, fordulói, szomszédsági párpai (Boronkai 2009). A diskurzusok jelzésében szerepel azok sorszáma, illetve az adatközlő neve is (pl. 33F)

Ebben a szakaszban nem végeztem kérdőíves vizsgálatot, itt nem a pedagógusok attitűdje volt fontos, hanem a megnyilatkozásaik elemzése a diskurzuselemzés segítségével, kvalitatív és kvantitatív ötvözt módszerrel. Azt a tényt akartam feltárni, hogy a spontán, tehát nem irányított módon

létrejövő Facebook-bejegyzésekben szabályos mintázatokat vélhetünk felfedezni. A kvantitatív kutatás során a diskurzusokban megnyilatkozó tanárok helyesírásának, szókincsének elemzésére is sor került. További szempont volt a diskurzusokban megjelenő beszédaktusok és társalgási alapelvek vizsgálata is. Az „F” jelű fő kutatási szakaszhoz tartozik egy tematikus feladatgyűjtemény is, amelynek célja bemutatni az új módszer pedagógiai gyakorlatba való beemelését.

Az „M” jelű mellékkutatás ebben az évben zajlott, a dolgozat létrejöttének utolsó szakaszában. Ez a kutatás a 2018-ban vetített *A Tanár* című televíziós filmsorozat első évadának tíz véletlenszerűen kiválasztott tanár-diák diskurzusát vizsgálja. Ennek keretét a pszichológiában és a kommunikációelméletben is ismert gordonai modell (Gordon 1974) adja.

5. Eredmények

A dolgozat bemutatta az IKT-használattal kapcsolatos eddig ismert szakirodalmat, és azt a

gondolatot vitte tovább, hogy a magyar pedagógusok többsége ennek megfelelően használja is ezeket az eszközöket a tanítás során, valamint a diákokkal való kommunikáció céljából.

Az „E” jelű kérdőíves attitűdvizsgálat eredményei között szerepelt, hogy a kitöltők 90%-a használja a napi kommunikációra a Facebookot jelenlegi vagy volt tanítványaival, ez releváns adat az első hipotézis igazolására. A kommunikációs lehetőségek közül a dolgozat és a kutatás külön nem tér ki a tanárok lájkolási szokásaira, azonban ez volt az egyik legnépszerűbb kommunikációs mód, amely gyors és egyszerű. A lájkolás mellett a személyes üzenetváltás is népszerű kommunikációs forma a kérdőívet kitöltő tanárok között, ám itt a privát és szakmai szféra szétválasztása a válaszadók szerint is sokkal nehezebb. Azonban a jó pedagógus – a kitöltők véleménye szerint – akkor is pedagógus, ha a munkaideje lejárt, ha a tanítványának esetleg este vagy hétvégén van szüksége a segítségére, tanácsára, és ennek kétség kívül kiváló terepe a Facebook. Sok probléma megoldásra találhat, a tanár beavatkozhat

kínos vagy sérelmet okozó helyzetekbe is, ha él a kairosz lehetőségével, azaz jelen van, diszkréten figyel, és a megfelelő helyzetben cselekszik. Ez felelősséggel és kellő körültekintéssel is jár.

A kérdőívet kitöltők példákat hoztak arra is, hogy a Facebook milyen további funkciókra alkalmas. A Facebook terepe a pedagógusok egymás közötti érintkezésének, szakmai fórumként szolgál sokak számára. Ezeken a szakmai fórumokon, zárt csoportokban a pedagógusok megosztják egymással tudásukat, ötleteiket, ajánlanak egymásnak konferenciákat, egyéb eseményeket, amelyek az oktatásba beemelhető digitális technikákat mutatják be. A szülőkkel való kapcsolattartás terepe is a közösségi oldal, azonban a dolgozat központi kutatása („F” jelű kutatási szakasz) nem elemezte részletesen a szülők és a tanárok között létrejött diskurzusokat, kizárólag a tanár-diák kommunikációt vizsgálta.

Az IKT-eszközök és egyéb alkalmazások megjelentek a kutatás eredményében, az anyanyelvi nevelést célzó feladattípusok esetében is. Már a kérdőíves vizsgálatban is utalt rá több válaszadó, hogy

fontosak számára az innovatív megoldások, a hagyományos, frontális osztálytermi munka is színesebbé, érdekesebbé tehető a digitális eszközök használatával. A dolgozat bemutatta a virtuális valóságok (VR) alkalmazásának lehetőségét is a tanítás-tanulás folyamatában.

A kutatás főszakaszában a diskurzuselemzés és más határterületi nyelvészeti elemzés elméleti alapjának ismertetése után újraértelmeztem néhány fogalmat (forduló, szomszédsági pár, diskurzus), jelen kutatás tartalmához igazodva. A diskurzuselemzés során vizsgáltam a Facebookon zajló kommunikáció belebonyolódási stratégiáit, amelyek eltérést mutattak az eddig ismert stratégiákhoz képest. Felmértem a diskurzusokban megtalálható tanári beszédaktusok (Austin 1990, Searle 2000) számát, valamint a társalgási implikatívák (Grice 1975/1997) megszegésének mértékét is. Ezeket az eredményeket az 1. ábra összesíti.

A mellékkutatás legfőbb eredménye az, hogy *A Tanár* című szórakoztató tévésorozat fő célja valóban elsősorban a szórakoztatás, a gordonni modell alapján

mérhető asszertív kommunikáció (Gordon 1974) kis részben volt jellemző (a diskurzusok 20%-ában).

A pedagógusok megnyilvánulásai a Facebookon nyelvileg és a kommunikáció szándékát tekintve is pontosak, egyértelműek. A vizsgált diskurzusokban a megnyilatkozók magyar nyelven tették közzé bejegyzéseiket, azonban voltak olyan angol nyelvű, a magyar internetes nyelvhasználatban és szókincsben ismert kifejezések, szavak (pl. FB, poszt stb.), amelyeket a bejegyzésre kommentelő személyek is értenek, használnak (2. ábra). A magyar nyelv folyamatosan változik, szókincse bővül, az egyes jelenségek elterjedését és azok elfogadását a válaszadók reakciójából következtethetjük ki. Nem volt a posztok között olyan szó vagy kifejezés, amely félreértésekre adott volna okot, kivéve azt az esetet, amikor ez a kommunikációs szándék része volt. Ezt igazolta a Grice-i maximákkal kapcsolatos elemzés is.

VIZSGÁLATI PROBLÉMA	KUTATÁSI MÓDSZER- TAN, ELMÉLETI HÁTTÉR	EREDMÉNY
Alkothatnak-e a Facebookon zajló különböző adatközlőktől származó tanári, hírfolyambeli-bejegyzések egy korpuszt?	Korpusznyelvészet, tartalomelemzés	150 diskurzusból álló korpusz lejegyzése, rendszerezése, vizsgálati anyaggá szűkítése
Dialógus, polilógus, társalgás vagy diskurzus?	Diskurzuselemzés, társalgáselemzés, konverzáció-elemzés	A korpusz részeit összefoglalóan diskurzusnak tekintem.
Mit tekinthetünk fordulónak?	Diskurzuselemzés	Forduló: maga a Facebook-bejegyzés (poszt) VAGY a posztra érkező komment VAGY a kommentre érkező komment
Mit tekinthetünk szomszédsági párnak?	Diskurzuselemzés	Szomszédsági pár: a Facebook-bejegyzés és a rá érkező komment, amely nem feltétlen lineáris felépítésű VAGY a komment és a rá érkező másik komment
Milyen belebonyolódási stratégiával jönnek létre a diskurzusok?	Diskurzuselemzés, kommunikáció-elmélet	Köszönés és megszólítás helyett jellemző a tag, vagy a választ indikáló kérdés, illetve a mém.

Milyen témájú bejegyzéseket posztolnak a tanárok Facebookon?	Tartalomelemzés, diskurzuselemzés	Gratuláció, tájékoztatás, anyanyelvi nevelést is segítő feladat, panasz, dicséret, társadalomkritika, hála
Milyen a tanárok helyesírása a Facebookon?	Diskurzuselemzés	A tanárok példamutatóak, kevés helyesírási hibával posztolnak, illetve a hibáik zöme az internetes nyelvhasználat velejárója.
Milyen szavakat használnak a tanárok?	Diskurzuselemzés, szókincsanalízis, kvantitatív vizsgálat	A szókincs vizsgálata összecseng korábbi kutatások eredményeivel. Gyakoriak a tanítással kapcsolatos szavak (iskola, tanár, érettségi). A bejegyzések érthetősége a Gunning Fog Index alapján: 6.
Milyen érzelemkifejező nem nyelvi eszközöket használnak a tanárok?	Diskurzuselemzés	Alapvető emotikonok (szmájlik): igen, reakciógifek, emoji: nem.
Mely társalgási maximák megsértése jellemző a tanári megnyilatkozásokra a Facebookon?	Pragmatika, társalgási implikátúra-elmélet	A Grice-i maximák megsértése nem jellemző a tanári Facebook-megnyilatkozásokban (5%), azonban a relevancia elve fenntartásokkal értelmezhető ebben a sajátos környezetben.

Mely beszédaktusok jelennek meg a tanári Facebook-posztokban?	Beszédaktus-elmélet	Főleg az expresszívumok és a direktívumok jellemzőek, pl. a gratulációk, köszönetnyilvánítások, illetve a tanulók kötelességeire emlékeztetése, feladatok kiadása.
Létrejönnek-e újfajta diskurzusok a Facebookon?	Diskurzuselemzés	A diskurzusokat a bennük kialakuló szekvenciák alapján 4 csoportba soroltam: nullfókuszú (komment nélkül maradt vagy csak a posztoló által megválaszolt bejegyzések), egyfókuszú (csak a bejegyzéssel szomszédsági párokat kialakító kommentek), többfókuszú (beágyazott kommentek, több altémával) és dialogikus (hagyományos párbeszéd jellegű).

1. ábra:

Az „F” jelű fő kutatás vizsgálati szempontjai

Összes szó	6312
A különböző szavak száma	2983
Komplexitási faktor (szókincs sűrűsége)	47,3
Gunning Fog Index	6
Összes karakter szóközök nélkül	37 849
Átlagos szavankénti szótagszám	1,75
Mondatok száma	1070
Átlagos mondathossz / szó	9,4
Leghosszabb mondat / szó	73

2. ábra:

*A dolgozat korpuszát adó diskurzusok szó- és
mondatstatisztikája*

A bejegyzéseket közlő tanárok ügyeltek a helyesíráásra, és csupán olyan hibákat vétettek, amelyek az internetes kommunikáció velejárói, így például a csupa kapitális betűvel írás (ez az érzelemkifejezés egyik eszköze, jelzi az indulatot, örömet), a betűhalmazás, illetve a 3. ábrán összesített hibatípusok.

A hiba típusa	A hibák száma	Példa
Mondatvégi írásjel hiánya	9	„Holnap ugyanez” (3F)
Mondatkezdő nagybetű hiánya	6	„köszönöm a professzionális segítséget, ilyen csapattal jó dolgozni!! :D” (11F)
Ékezetes magánhangzók hiánya	7	„Golyatabor kipihenes alatt” (1Fc)
Egybeírás-különírás hibái	3	„tesi óra” (85N)
Mássalhangzó zöngességének hibája	1	„egyszersmint” (69F)
Hibás tárgyragos szó használata	1	„szeretetteljeset” (104F)

3. ábra:

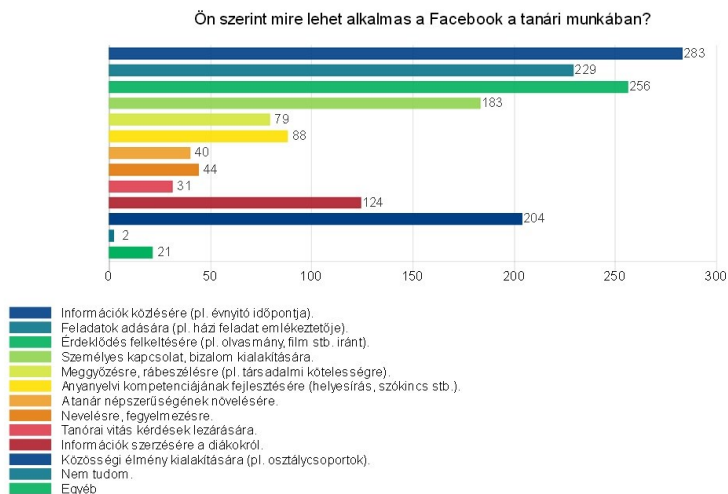
Az „F” jelű kutatási szakaszban szereplő Facebook-bejegyzések helyesírási hibái

6. Következtetések

A három szakaszból álló, tanári kommunikációt elemző kutatásból arra következtethetünk, hogy a ma pedagógusai nyitottak a körülöttük levő világra, így az oktatás innovatív felfedezései iránt is. A kérdőíves attitűdvizsgálat tapasztalatai azt mutatják, hogy a tanárok hatékonyan használják kommunikációra és egyéb célokra a közösségi oldalakat, így a Facebookot is, és erre a tudatosságra nevelik diákjaikat is. A digitális bevándorlás folyamatában (Prensky 2001, Veszelszki 2015) aktívan részt vesznek, fejlesztik magukat és sokszor egymást is. Megosztják tapasztalataikat kollégáikkal, ami alapvetően hasznos a pedagógus szakma megújulása érdekében.

A kérdőíves vizsgálat 300 adatközlője válaszaival meghatározta, hogy a Facebook közösségi oldal hogyan vonható be az oktatásba (4. ábra). A leggyakoribb válaszok között szerepeltek az információk közlése (94%), érdeklődés felkeltése (85%), emlékeztetés a házi feladatra vagy egyéb

kötelességekre (76%), azonban az ifjúságvédelemben betöltött szerepe (41%).

4. ábra:

A Facebook használatának funkciói a tanári munka során az „E” jelű kutatási szakasz alapján

A diskurzuselemzés során kiderült, hogy az adatközlők, vagyis a Facebook hírfolyamán publikáló tanárok betartják a szabályokat, és úgy mutatnak példát diákjaik számára, hogy sosem avatkoznak be direkt módon, nem javítják ki a diákok helyesírási

hibáit. Tudják, hogy az internetes kommunikációban más helyesírási norma érvényes. A szókincset tekintve is megállapítható, hogy a tanárok a diákok nyelvhasználatához igazodva posztolnak a Facebookon, erre utal a korpusz statisztikai elemzése során kapott Gunning Fog Index szám, amely könnyen érthetőséget mutatott.

7. Tézisek

I. tézis: A tanárok digitális eszközhasználata folyamatosan bővül. A technikai innovációk között az elmúlt évek egyik legfontosabb fejlesztése volt az úgynevezett virtuális valóságok kidolgozása. A virtuális valóság (angolul VR, azaz virtual reality) fogalma alatt alapvetően digitális technikával létrehozott, a retinánkba vetített képet, és az általa felkeltett perceptuális élmény egészét értjük (György 1995, 2016). A virtuális valóságok oktatásba beemelése új keletű dolog, és nem is célkitűzése mindegyik VR-rel foglalkozó cégnek, szoftvernek. Az immerzív VR, vagyis az egyes szám első személyű,

számítógépes játékokban alkalmazott virtuális valóság segítségével olyan prezentációkat is készíthetünk, amelyek kilépnek a kétdimenziós síkból, és többletérőményt nyújtanak a diákok számára. A VR számtalan előnye között megjelenik, hogy használata során jelentősen lecsökkentjük a klikkelések, kattintások számát egy PowerPoint PPT vagy egy Prezi prezentációhoz képest, így időt spórolunk vele a tanórán. A diákok a frontális oktatás során a helyükön ülve figyelik a vászonra kivetített virtuális valóságot, nem használnak eszközt. VR reprezentációnk, amely bejár egy teret, el tudja végezni a virtuális térben azokat a kísérleteket is, amelyekhez esetleg az offline valóságban nincsenek meg az eszközeink. A VR használható minden tantárgynál, helyettesítheti a hagyományos, már ismert frontális szemléltetőeszközöket. Alkalmazható otthoni tanulás, távoktatás, korrepetálás esetén is, hiszen nem szükséges hozzá közös fizikai valóság tanár és diák között.

II. tézis: A Facebook alkalmas eszköze az ifjúságvédelemnek. A pedagógusok a személyes, osztálytermi találkozások során nem biztos, hogy felfigyelnek minden olyan tényezőre (a diák fizikai vagy lelkiállapota kapcsán), amelyek súlyos problémák felé fordítják a figyelmet (fizikai vagy lelki bántalmazás szülő vagy kortárs részéről). Különösen fontos a cyberbullying (Smith et al. 2018) elterjedése kapcsán a minél gyakoribb és védelmezőbb tanári jelenlét. Ez a nehéz feladat kiemelendő azok közül a funkciók közül, amelyeket a kérdőíves vizsgálatban részt vevő pedagógusok a Facebook legfontosabb oktatásban-nevelésben betöltött céljai között megemlítettek.

III. tézis: A Facebookon zajló kommunikációban a tanár képes megmaradni a szakmai szerepben, és jelenléte a közösségi oldalon nem árt a diákokkal való kapcsolatának. Kijelenthető, hogy a diákok a vizsgált diskurzusokban ugyanúgy kommunikálnak tanáraikkal, mint a korábbi élőnyelvi kutatásokban,

természetesen az internetes kommunikáció sajátosságait beleszámítva.

IV. tézis: A diskurzuselemzés alapfogalmait újra kell értelmeznünk a Facebookon zajló kommunikációhoz igazodva, hiszen sosem véglegesen lezárt, térben és időben is nyitott társalgásokról van szó. Fordulónak tekintjük magát a Facebook-bejegyzést (posztot) vagy a posztra érkező kommentet vagy a kommentre érkező újabb kommentet. Ezek a fordulók szomszédsági párokat hoznak létre, de nem a hagyományos módon. A Facebook-bejegyzés és a rá érkező komment alkothat szomszédsági párt, de ez nem feltétlen lineáris felépítésű, és nem vonzza magával az újabb forduló lehetőségét. Szomszédsági párt alkothat egy komment és a rá érkező másik komment is.

V. tézis: A Facebookon zajló diskurzusok esetében a hagyományos szóbeli társalgásokhoz képest más belebonyolódási kommunikációs stratégiák jellemzőek. Köszönés és megszólítás helyett jellemző a tag, vagyis a címzett nevének bejelölése a

diskurzusindító bejegyzésben, vagy a választ indikáló kérdés, illetve a mém. Ezeket a stratégiákat tanárok és diákok egyaránt alkalmazták a vizsgált korpuszban. Más, mint a hagyományos, élőnyelvi, közvetlen, személyközi kommunikáció esetén, mégsem számít udvariatlannak, szokatlannak.

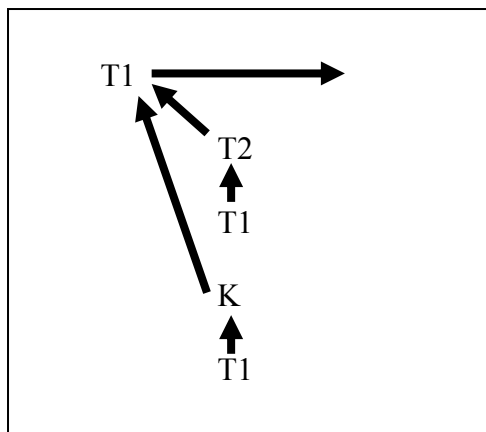
VI. tézis: A Facebook hírfolyamán vagy idővonalán létrejövő diskurzusok különböző módon szerveződnek, mint a szóbeli társalgások. Vannak olyan bejegyzések, amelyekre különböző kommentelőktől érkeznek egymással össze nem függő válaszok, ezeket a diskurzusteremtő bejegyzéseket és a rájuk érkező kommenteket nevezem **egyfókuszú** szekvenciáknak. Ilyen szerveződésű diskurzusok jöttek létre a feladatkijelölő és a dicsőségeket, eredményeket közlő bejegyzések esetében. A feladatot vagy kötelességet megjelenítő tanári bejegyzésre a diákok vagy egyéb kommentelők reagáltak, de egymás kommentjeitől függetlenül. Ugyanez igaz volt az eredményeket közlő bejegyzésekre, pl. a papírgyűjtés sikerét vagy egy-egy tanulmányi verseny szép

eredményét jegyző posztokra. Itt a bejegyzést közlő tanár közzéteszi a hírt vagy eredményt, amire büszke, és erre érkeznek a gratulációk (pl. 134Na). A bejegyzések egy része **többfókuszú** szekvenciákból épül fel, így nevezem azokat, amelyekben a posztban szereplő főtéma után melléktémák jelennek meg, a diskurzus többfelé ágazik (pl. 142N). Ilyenkor a diskurzusban részt vevő személyek a poszt főtémájára is reagálnak, de vannak aláágyazódások, azaz kommentek születnek a kommentekre, és a főtéma mellett melléktémák is szervezik a társalgást. Ezeknek a többfókuszú diskurzusoknak sokkal bonyolultabb a szerkezeti ábrája, mint az egyfókuszúaknak. Ilyen bejegyzések általában valamilyen társadalmi kérdéssel kapcsolatos kiírás, vélemény kifejezése, sokszor humorral, iróniával. Ezek a témák indították a legtöbb ilyen, szerteágazó, többfókuszú szekvenciát. Megjelentek a hagyományos szóbeli társalgások forgatókönyvének megfelelő diskurzusok is, amelyekben a fordulók egymást követik, egymásra reagálva alkotnak szomszédsági párokat (pl. 132N), ezáltal dialógust, de ezek jóval kisebb arányban

jelentek meg, mint a Facebookra jellemző egyfókuszú vagy többfókuszú diskurzusok. Ezek általában kevesebb embert megszólító témák esetén alakultak ki, például egy-egy kisebb csoportot, vagy néhány személyt érintő témában. Ezeket **dialogikus** szekvenciáknak neveztem. Utolsó kategóriaként **nullfókuszú** Facebook-bejegyzésnek nevezem azokat, amelyekre nem jött egyáltalán válasz. Sajnos ezek között találtam olyan képeket, mémeket, amelyeknek valamilyen fontos társadalmi üzenete van, esetleg elgondolkodtatják a diákokat vagy közösségi szerepvállalásra sarkallják. Kevésbé szóltak hozzá az ilyen jellegű bejegyzésekhez, így ezek sokszor válasz nélkül maradtak. Sok volt ezek között az angol nyelvű kép vagy felirat is. Ide tartoznak azok a bejegyzések is, amelyekre csak a bejegyzést közlő tanár reagált, másoktól nem érkeztek kommentek (pl. 118F). A négyféle Facebook-diskurzus típust megszámláltam a 150 bejegyzés esetén. A legtöbb (52%) egyfókuszú és a többfókuszú, azaz a bejegyzések többségénél a posztoló tanáron kívül legalább két másik személy csatlakozik a párbeszédbe. Az egyfókuszúak esetében

mindannyian egymástól függetlenül reagálnak a főtémára, míg a többfókuszú diskurzusokban beágyazott dialógusokat, melléktémákat is megfigyelhetünk.

VII. tézis: A Facebookon zajló diskurzusok szerkezeti ábrázolásában jelölhető a bejegyzés és a kommentek sorrendje, az egymással összefüggő és az egymással össze nem függő szomszédsági párok párhuzamos kialakulása is. Ez a szerkezeti ábrázolás érzékelteti a Facebook hírfolyamán vagy az idővonalakon létrejövő diskurzusok mintázatait, amelyek az egyes tanári közléstípusoknál különbözőek (pl. 5. ábra).

5. ábra:

*Példa a Facebookon létrejövő diskurzusok szerkezeti
ábrájára*

VIII. tézis: A Facebook alkalmas a hagyományos anyanyelvi nevelés kiegészítésére. Különböző anyanyelvi témakörökhöz tartozó feladattípusokat alkalmazhatunk, például retorika témakör esetén vitát, érvelési feladatokat, szókincsfejlesztés keretein belül szóláncot, nyelvi játékokat használhatunk. Ezeket a feladattípusokat mutatja be a dolgozat 5. számú fejezete.

8. A témában megjelent saját publikációk

Keszy-Harmath Dániel 2013. Tanár-diák kommunikáció a Facebookon in Haindrich Helga-Anna – Horváth Krisztina – Drávucz Fanni – Karácsony Fanni (szerk.): *A 8. Félúton konferencia* (2012) kiadványa.
<http://linguistics.elte.hu/studies/fuk/fuk12/feluto>

[n8_2012_12_p143-154_Keszy-Harmath.pdf](#)

(Letöltés ideje: 2014. január 6.)

Keszy-Harmath Dániel 2014a. A Facebook használata az anyanyelvi nevelésben in *Anyanyelv-pedagógia* 1. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=498> (Letöltés ideje: 2018. szeptember 15.)

Keszy-Harmath Dániel 2014b. Facebook-retorika tanár és diák között in Ladányi Mária, Vladár Zsuzsa, Hrenek Éva (szerk.) *Nyelv, társadalom, kultúra: interkulturális és multikulturális perspektívák I-II.: XXIII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus*, Tinta Könyvkiadó, Budapest, 787-793.

9. Irodalom

Austin, John 1962/1990. *Tetten ért szavak*, Akadémiai Kiadó, Budapest.

Boronkai Dóra 2009. *Bevezetés a társalgáselemzésbe*, Ad Librum Kiadó, Budapest.

- Crystal, David 2001. *Language and the Internet*, Cambridge, Egyesült Királyság.
- Gordon, Thomas 1974. *Teacher effectiveness training*, Peter H. Wyden Publisher, New York City, New York, Amerikai Egyesült Államok.
- Grice, Herbert Paul 1975/1997. A társalgás logikája in Pléh Csaba – Siklai István – Terestyéni Tamás (szerk.), *Nyelv – kommunikáció – cselekvés*, Osiris Kiadó, Budapest.
- György Péter 1995. *Szép új világkép* in Filmvilág 1995/3.
http://filmvilag.hu/xista_frame.php?cikk_id=731
 (Letöltés ideje: 2018. április 22.)
- György Péter 2016. *A virtuális valóság (VR) meghatározása* in [www.ektf.hu](http://old.ektf.hu/~csabakom/vr/a_virtulis_valsg_vr_meghatrozsa.html)
http://old.ektf.hu/~csabakom/vr/a_virtulis_valsg_vr_meghatrozsa.html (Letöltés ideje: 2016. október 29.)
- Jakobson, Roman 1960. Closing Statement: Linguistics and Poetics in *Style in Language* (szerk.: Thomas Sebeok), New York City, New York, Amerikai Egyesült Államok.

- Prensky, Marc 2001. *Digital Natives, Digital Immigrants, On The Horizon IX/5*. MCB University Press Limited in <https://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/10748120110424816> (Letöltés ideje: 2018. szeptember 8.)
- Smith, Peter K.; Mahdavi, Jess; Carvalho, Manuel; Fisher, Sonja; Russell, Shanette; Tippett, Neil 2008. Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils in *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 376–385.
- Searle, John Rogers 2000. *Elme, nyelv, társadalom. A való világ filozófiája*, Vince Kiadó, Budapest.
- Shannon, E. Claude – Weaver, Warren 1949. A Mathematical Theory of Communication in *Bell System Technical Journal*, American Telephone and Telegraph Company, New York City, New York, Amerikai Egyesült Államok.
- Veszelszki Ágnes 2015. Digitális kommunikáció in *Mozaikok a magyar nyelvről és a nyelvhasználatról – Segédkönyv az anyanyelvi*

kritériumvizsgálathoz, Eötvös Loránd
Tudományegyetem, Budapest.

10. Tartalomjegyzék

A tanári kommunikáció kvantitatív és kvalitatív vizsgálata (Tanár-diák kommunikáció a Facebookon)	1. oldal
1. Bevezetés	3. oldal
2. A kutatás fő célja	4. oldal
3. A kutatás hipotézisei	5. oldal
4. Anyag, módszer, kísérleti személyek	7. oldal
5. Eredmények	9. oldal
6. Következtetések	19. oldal
7. Tézisek	21. oldal
8. A témában megjelent saját publikációk	29. oldal
9. Irodalom	30. oldal
10. Tartalomjegyzék	33. oldal